

תורת הבטחון

פרשת וארא

היסודות להתחזק במדת הבטחון

וְאֵנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֶתְנִי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. (ז', ג)

דן אנכי - ואחרי כן יצאו

הנה בברית בין הבתרים השי"ת אמר לאברהם (בראשית טו, יד): "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". ופי' רש"י וז"ל: "דן אנכי - בעשר מכות", עכ"ל. הרי דברית בין הבתרים נכלל שקודם שיגאלו כלל ישראל מארץ מצרים, המצרים ילקו בעשר מכות, כדכתיב: "דן אנכי" - "ואחרי כן יצאו". ויש להתעורר להבין, מדוע הוצרך שילקו המצריים העשר מכות דוקא קודם שיגאלו כלל ישראל מארץ מצרים, הרי כלל ישראל היו יכולין לצאת מארץ מצרים, ואח"כ ילקו המצריים בעשרת המכות? ואם חזינן שה' הבטיח לאברהם שלא יצאו רק אחר שיראו העשר מכות, וכך גם היה, ע"כ היה צורך לזה, וצ"ב.

טעם לעשר מכות

הנה בסידור הגר"א (פני אליהו, ברכת על האדיקים) כתב יסוד גדול בענין בטחון, שכ' לבאר מה שאומרים בשמו"ע "משען ומבטח לצדיקים" וז"ל, "גם שהוא מבטח לצדיקים הבוטחים בו ונותן שאלתם לאחר זמן, קודם יבא שאלתם הוא משען להם שלא יאבדו בטחונם בו יתברך, כמו שמצינו במצרים קודם צאתם שהראם נפלאות שישענו בו ויצאו בריש גלי", "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ימיה ג, ט), וכן באחשורוש קודם שנתלה המן הראה להם גדולת מרדכי אשר קראו לפניו ברחובות, "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" (אסתר ג, ט), סעד אותם בבטחונם קודם יצאו מאפלה לאורה, שיקבלו את התורה שנית בבטחון גדול ובלב שמח, וכן לעתיד "כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות" (ימיה ג, ט) להיות משען לנו בבטחנונו בו יתברך, עכ"ל. ומבואר מדבריו ב' יסודות. א] דעיקר הזכות שזכו כלל ישראל שיצאו מארץ מצרים היה אך ורק מכח בטחונם בהשי"ת. ב] שהגם שכלל ישראל לא היו יכולין להיות בוטחים בהשי"ת, מ"מ השי"ת סייע להם להיות בוטחים בו כראוי. והאופן שהשי"ת סייע לכלל ישראל להיות בוטחים בו היה ע"י העשר מכות, ממה שראו הנסים ונפלאות, ובעזה"י נבאר קצת הענין.

נגאלו אבותינו בזכות הבטחון

איתא במדרש (פסלים שומר טוב מזמור כג) על הקרא: "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו" ז"ל, "בך בטחו אבותינו - במצרים. בטחו ותפלטמו - מיד פרעה. אליך זעקו - כמו שנאמר (שמות ג, כג): "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו". ונמלטו - דכתיב (סס ד ט): "ויושע ה' ביום ההוא", וכל כך למה, משום בך בטחו ולא בושו, הכל בזכות הבטחה", ע"כ. הרי להדיא בדברי המדרש שעיקר הזכות שזכו אבותינו ליגאל ממצרים היה משום שבטחו בהשי"ת.

וכן איתא בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רמ) וז"ל, "ויאמינו בה" (שמות ז', ט) ... אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה שהאמינו שנאמר ויאמן העם, וכן הוא אומר אמונים נוצר ה', וירא ישראל את מצרים מת וכו', וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה שנאמר (שם ט, ז): "אתי מלבנון כלה וגו'", ע"כ.

דתן ואבירם זכו לגאולה מכח בטחונם

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים, הרי מצינו שדתן ואבירם זכו לגאולה משום שבטחו בהשי"ת שיגאלו. דהנה הקשה הרא"ש (על התורה פרשת כה) יש לשאול מאי שנא שמתו כל הרשעים בתוך שלשת ימי אפלה, ודתן ואבירם לא מתו שהיו רשעים גמורים? ותי': יש לומר אף על פי שהיו רשעים לא נתייאשו מן הגאולה. דברים נוראים, דתן ואבירם שהיו רשעים גמורים, מ"מ בזכות הבטחון זכו לגאולה. ומבואר מזה, גודל הכח של מדת הבטחון בהשי"ת, שאפילו רשעים שבטחים בהשי"ת זוכים לחסד ה', וע"כ הם זכו לגאולה.

כלל ישראל חיזקו בטחונם מהעשר מכות

וכדי לבאר דברי הגר"א, שקודם שיצאו כלל ישראל מארץ מצרים הקב"ה הראה להם נסים ונפלאות לחזק בטחונם, נבאר קצת מן עיקרי היסודות הנצרכים ביותר להיות בוטח בהשי"ת. יסוד הראשון - צריך להאמין שהשי"ת הוא "כל יכול" - ואין שום דבר נמנע מיכולתו לעשות. שהרי בדרך הטבע לא היה שום אפשרות כלל שיצאו כלל ישראל מארץ מצרים, שידוע מה שאמרו חז"ל (מכילתא פרשת שמות) ששיעבודן של ישראל במצרים קשה מכל שיעבוד שבעולם, שמעולם לא יצא מארץ מצרים לא עבד ולא שפחה בן חורין. וא"כ, כלל ישראל היו במצב שעל פי דרכי הטבע לא היה להם שום תקוה לצאת ממצרים, וע"כ היו צריכין להאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול", ואין שום נמנעות מיכולתו מלעשות, ורק ע"י זה יכלו לבטוח בו שיזכו לצאת ממצרים, וכלל ישראל ראו דבר זה בעשרת המכות, שהשי"ת הוא "בעל היכולת" והוא השליט על כל הכוחות בהאי עלמא, וע"כ בטחו בו שיגאלם.

המכות היו להורות על שליטת השי"ת

והאריך הסטייפלר (בספר חיי עולם, פקק ט"ו) לבאר שכל מכה מורה על יכולתו של השי"ת שהוא השליט על האי עלמא וז"ל, "והנה כל האותות והמופתים שעשה השי"ת במצרים ע"י מרעה, היה בכדי לפרסם שהבורא ית' שליט בעולמו ומושל בכל כדכתיב (שמות ט, יו): "כי עתה שלחתי ידי ואך אותך בדבר ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ", ולכן היו מכות רבות ושונות אע"פ שבמכה אחת היה אפשר להכניע את פרעה כשתתמיד המכה ההיא עד בלי נשוא. במכת דם, ראו שהשי"ת שליט על המים וכן בקריעת ים סוף שמימי הים נצבו כמו נד והמים להם חומה מימנם ומשמאלם. במכת צפרדעים ראו שהשי"ת שליט על בריות

שבמים (כדכתיב ושרץ היאור צפרדעים). **במכת ערוב** ראו שהשי"ת שליט על חיות הארץ. **במכת ארבה** ראו שהשי"ת שליט על בריות המעופפים שכולם עושים רצונו ית"ש וגזירתו, נגזר שיבאו בהמוניהם להשחית במצרים, באו, ולגושן מקום מושב בני", לא העיז אף א' לבוא, את הגבול שמרו כולם, כי כן פקד בורא עולם ית"ש. **במכת ארבה** ראו ג"כ שהקב"ה שליט על הרוח, כי הארבה בא ברוח קדים עזה, וכשהעתיר משה רבינו להסירו, נעתק והלך ע"י רוח ים חזק מאוד כמבואר בפרשה. **במכת דבר** ראו שהשי"ת שליט על חיי הבעלי חיים, נגזר על מקנה מצרים שימותו, מתו, וממקנה בני" לא מת אחד. **במכת בכורות** ראו שהשי"ת שליט על חיי האדם, בכורות מצרים מתו כולם בשעה אחת כאשר התרה מרע"ה בשם ה', ובכורי ישראל חיו. **במכת כנים** ראו שהשי"ת שליט על האדמה כי עפר הארץ נהפך וה' לכנים, ופגעו רק במצריים ולא בישראל. **במכת שחין** ראו שבריאיות האדם ותחלואותיו הכל ביד השי"ת, נגזר שילקו בשחין מצרים ולקו, ולבני" לא פגע השחין כי הכל בגזרתו ית"ש. **במכת חושך** ראו שהקב"ה הוא המאיר לארץ, בגזרתו ית"ש המאורות מאירים ובגזרתו ית"ש לא יאירו וימש חשך. **במכת ברד** שהיו שלשה דברים, מטר, ברד, ואש מתלקחת, ותהלך אש ארצה. ראו שהשם יתברך הוא השולח עננים להמטיר על הארץ, ובגזרתו נהפכים לברד, וראו שהאש והמים עשו שלום לקיים גזירתו ית"ש וכו", עכ"ל. ועפ"י דבריו מבואר היטב, שכל האותות שנעשו במצרים, הכל היה להורות על יכולת הבורא ית". וכיון שראו כלל ישראל את כל זה, בטחו בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים, שזה עתה ראו בעיניהם כי אין שום דבר שנמנע מיכולתו מלעשות, אפילו אם הוא נגד דרכי הטבע.

השגחת השי"ת

עוד יסוד גדול הנצרך ביותר להיות בוטח בהשי"ת, הוא שצריך להאמין בלב שלם שהשי"ת משגיח על כל אחד ואחד, ואין שום דבר נעלם ממנו, דלא שייך לבטוח באחר אם נתעלם ממנו צרכיו ובקשותיו. והגם שנגזרה גזירת גלות מצרים בברית בין הבתרים, מ"מ השי"ת דן את המצרים על כל הרעה שעשו, ונענשו ע"י העשר מכות. ואמרו חז"ל, שכל המכות היו עונש ממש מדה כנגד מדה. כגון במכת דם, נענשו בדם משום שפרעה לקה בצרעת, ואמרו לו הרופאים, שצריך לרחוץ בדם מאה וחמישים ילדי כלל ישראל בבוקר ובערב כדי להתרפאות מצרעתו (שמות רבה פ"ה). וכן בכל מכה ומכה היה העונש מדה כנגד מדה. וכיון שכלל ישראל ראו השגחת השי"ת, שלא נתעלם ממנו ית"ש שום דבר - חיזקו את עצמם לבטוח בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים.

ואמרו חז"ל (ויהי ט"ז ט"ז ע"ג): [מתרגום]: "אתה ה' אבינו - **שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם**", ע"כ. הרי אם אדם באמת מרגיש שהשי"ת משגיח עליו ממש כמו אב שמשגיח על בנו, בודאי בלי שום ספק שיבטח בהשי"ת באמת, ובודאי יזכה להשגחת השי"ת שיעזרהו בכל מצב שהוא.

אהבת השי"ת

עוד יסוד גדול הנצרך ביותר להיות בוטח בהשי"ת, הוא שצריך להאמין בלב שלם שהשי"ת **אוהב את עמו ישראל**. דלא יתכן לבטוח

במי שאינו אוהב ומרחם עליך, שהרי מה"ת שיסכים לעשות בקשתך. אבל מי שאוהב אותך ומרחם עליך, בודאי יסכים, וישתדל בכל כוחו לקיים כל מה שתבקש ממנו. וכלל ישראל ראו זה ממה שהשי"ת העניש את המצריים, והביא עליהם כל המכות, ועשה להם כל הנסים ונפלאות. שכל זה היה אך ורק משום שהשי"ת - אוהב את עמו ישראל". שהשי"ת אמר למשה לומר לפרעה "שלח את בני ויעבדני". והשי"ת התייחס לכלל ישראל בתואר "**בני בכורי ישראל**" (שמות ד, כד). ודרשו חז"ל (שבת 63. אבות פ"ג מ"ד) שהקב"ה הראה חיבה יתרה כשנקראו כלל ישראל בשם "בנים", שהוא לשון של חביבות ואהבה. וזהו היה תכלית המכות שהשי"ת הראה אהבתו שבא להיות סניגור לכלל ישראל, להעניש את פרעה עד שישלח את כלל ישראל מארץ מצרים.

אבל האמת הוא שאין לנו שום השגה בגודל אהבתו, כאינתא בזוהר הק' (שמות דף ט"ז ע"ג) וז"ל [מתרגום]: "א"ר יהודה **אלמלי היו יודעין בני אדם האהבה שאוהב הקב"ה לישראל היו שואגים ככפירים לרדוף אחריו**", ע"כ. הרי, דלית לנו שום השגה כמה אהובים אנו אצל אבינו מלכנו, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וזהו מן היסודות דבעינן כדי שיבטח בהשי"ת. דאם אחד מרגיש באמת, גודל האהבה שהשי"ת אוהב את עמו ישראל, בודאי יבטח בו באמת בלי ספק שיעזרהו בכל מצב שהוא. דמי שאוהב אחר, הרי הוא מבקש לעשות את רצון אהובו, ולמלא כל בקשותיו. וכיון שכלל ישראל ראו והרגישו מהעשר מכות, שהשי"ת "אוהב עמו ישראל" - חיזקו את עצמם להיות בוטחים בהשי"ת שיגאלם מארץ מצרים.

לימוד למעשה:

נמצא מכל הנ"ל, דלבטוח בה' צריך להאמין בהני יסודות, שהשי"ת הוא "כל יכול", ומשגיח עלינו כאב על בנו, ואוהב אותנו יותר מהשגתנו. וכשיהיו דברים אלו ברורים אצל כל אחד ואחד, בודאי יבטח בהשי"ת באמת.

ובאמת, בכל יום אנו צריכין להתחזק באמונה ובטחון בהשי"ת כשמזכירין "ציאת מצרים" קודם תפילה, שהטעם שמזכירין יציאת מצרים קודם שאנו מתפללים כתב רבינו יונה (ברכות 3 ע"ג מדפי הרי"ף) שאנו מראין שאנו בוטחים בהשי"ת, שיענה לתפילתנו כמו שענה לכלל ישראל כשבטחו בו אבותינו שיגאלם, עיי"ש בכל דבריו. ובכל יום קודם שאנו מתפללים ומזכירין יציאת מצרים, צריכין להתחזק בהני יסודות הנ"ל, שהשי"ת "כל יכול", שהגם שבדרכי הטבע לא היה שום אפשרות כלל שיגאלו כלל ישראל מארץ מצרים, השי"ת גילה יכלתו שהוא השליט, ואין מי שמעכב בידו. וא"כ בכל מצב שהוא, אם אדם נמצא באיזה צרה שהיא, בין צרה גדולה ובין צרה קטנה, וזקוק לישועת ה', ואינו רואה בעיניו האפשרות להינצל מאותו צרה, כשיזכיר יציאת מצרים, יתעורר באמונה שהשי"ת "כל יכול", ויש לו ית' האפשרות להינצל בין בדרך הטבע ובין למעלה מדרך הטבע. וגם יתעורר שהשי"ת משגיח עלינו, על כל יחיד ויחיד בהשגחה פרטית, ויודע צרכיו של כל אחד ואחד, ואינו מתעלם ממנו. וגם שהוא ית' "אוהב עמו ישראל" ורוצה למלא משאלות עמו ישראל אשר הוא ית' אוהב. וכשיתברר זה, יתעורר להיות בוטח בהשי"ת באמת, ויזכה לישועת ה', כמו שזכו כלל ישראל ליציאת מצרים.